

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Høringsnotat

Projektforslag for Naternationalpark Stråsø

[Serietype og nummer]

September 2022

Udgiver:

Naturstyrelsen

Gjøddinggård, Førstballevej 2

7183 Randbøl

Må citeres med kildehenvisning

Indholdsfortegnelse

Indledning og baggrund	4
Høringsnotat for Naturnationalpark Stråsø	5
1. Geografisk afgrænsning og hegn	5
1.1 Hegn	5
1.2 Stier, veje, indgange og låger	7
2. Biodiversitet, flora og fauna	8
2.1 Biodiversitet og biodiversitetsfremmende tiltag	8
2.2 Monitering og baseline	14
2.3 Den vilde fauna	16
2.4 Ressourcer fra naturnationalparken	18
2.5 Store planteædende pattedyr og dyrevelfærd	19
3. Friluftsliv og menneskers sundhed	23
3.1 Friluftsliv og -faciliteter	23
3.2 Adgangsmuligheder	26
3.3 Jagt	29
3.4 Friluftsliv og færdsel blandt store planteædende pattedyr	30
3.5 Turisme	32
4. Høringsproces og offentlig inddragelse	33
5. Andre bemærkninger	34
5.1 Trafik og sikkerhed	34
5.2 Økonomi	36
5.3 Klima	36
5.4 Andet	38
Høringens indflydelse på projektforslaget	41

Indledning og baggrund

I april 2021 offentliggjorde regeringen sammen med aftalepartierne bag Natur- og Biodiversitetspakken beslutningen om, hvor de tre næste naturnationalparker skulle placeres. Det drejer sig om Almindingen på Bornholm, Stråså mellem Herning, Ringkøbing og Holstebro, samt Tranum ved Jammerbugten.

Fra den politiske beslutning er taget og frem til, at der kan etableres en konkret naturnationalpark, skal Naturstyrelsen udarbejde et projektforslag og en forvaltningsplan i henhold til naturbeskyttelseslovens kapitel 8a¹ om naturnationalparker. Dette materiale har for hver af de tre naturnationalparker været drøftet med en række arbejds- og projektgrupper.

Som led i arbejdet med naturnationalparkerne er der nedsat to nationale arbejdsgrupper i form af en national videnskabelig arbejdsgruppe og en national arbejdsgruppe for interessenter bredt repræsenteret af landsdækkende organisationer. Derudover blev der oprettet en lokal projektgruppe pr. naturnationalpark ved opstarten. I de lokale projektgrupper deltager brugere og organisationer fra lokalområdet. Der er siden sommeren 2021 afholdt en række møder i både de nationale arbejdsgrupper og lokale projektgrupper. Input fra disse møder blev inddraget i forbindelse med udarbejdelsen af det første udkast til de tre projektforslag og forvaltningsplaner. Herefter er de tre udkast drøftet både i de lokale projektgrupper og de nationale arbejdsgrupper. Naturstyrelsen har på baggrund af bl.a. disse drøftelser udarbejdet tre faglige projektforslag og forvaltningsplaner.

I høringsperioden, der strakte sig fra 12. maj til 7. juli 2022, indkom i alt 54 hørings svar til projektbeskrivelsen for Naturnationalpark Stråså. Hørings svarene bærer i overvejende grad præg af modstand mod naturnationalparken.

I det følgende afsnit præsenteres en tematisk gennemgang af de indkomne hørings svar. Alle hørings svar kan ses i deres originale form på [Naturstyrelsens hjemmeside](#). I dette dokument opsummeres hørings svarene og kommenteres af Naturstyrelsen.

I høringsnotatets sidste afsnit opsummeres hørings indflydelse på projektforslaget til Naturnationalpark Stråså.

---

¹ <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202012L00229>

Høringsnotat for Naturnationalpark Stråsø

1. Geografisk afgrænsning og hegn

1.1 Hegn

1.1.1 Generelt

I flere høringssvar bliver der udtrykt modstand mod hegn, men der bliver i flere høringssvar også set med tilfredshed på det lave kreaturhegn.

2.1.2 Naturstyrelsens kommentar

I Naturnationalpark Stråsø er hovedformålet, at styrke områdets natur og biodiversitet ved at skabe større sammenhængende naturområder, hvor naturen i højere grad end i dag kan udvikle sig på egne præmisser, og hvor der kan udsættes store planteædere med henblik på, at de kan udføre en vigtig økosystemfunktion. For at understøtte et græsningstryk, som kan genetablere en mere dynamisk sammenhæng mellem skoven og den lysåbne natur og understøtte de økologiske gradienter som lys, fugtighed og næringsforhold, vil det derfor, især i den sydlige del af naturnationalparken, være nødvendigt at etablere et græsningstryk, som er væsentligt højere end den nuværende græsning med hjortearterne alene.

Naturtyper og forekomst af forskellige arter i et økosystem påvirkes både af den levende del af systemet, som f.eks. planter, svampe og dyr (biotiske faktorer), og af den ikke-levende del som sollys, vandmiljø og jordbund (abiotiske faktorer).

Naturen og biodiversiteten har udviklet sig i økosystemer styret af naturlige processer, herunder græsning fra store planteædende pattedyr. Etablering af græsning er dermed et led i *genopretningen* af de naturlige processer, som en del af den karakteristiske biodiversitet er evolutionært udviklet sammen med. Ud over græsning er der også fokus på at genoprette områdets naturlige hydrologi og skabe så varierede levesteder som muligt, bl.a. via vegetationsstrukturen i skov, krat og græsland.

1.1.3 Lokalt

I et høringssvar påpeges det, at det er positivt med Naturnationalpark Stråsøs store størrelse (så stort som muligt), da naturen mangler plads.

Der er flere der udtrykker et ønske om indskrænkning af hegnet, så dyr og brugere bliver adskilt. Der foreslås flere mindre indhegninger i stedet for en stor indhegning. Der er ligeledes forslag om at lave projektet i etaper – hvor delområder hegnes, og man kan samle erfaringer, inden et stort hegn opsættes. Der ønskes, at der ikke hegnes øst for Fuglsangvej.

Der er en bekymring for, blandt naboer, at hegn i nærheden af skel får brugere til, i højere grad, at færdes på private arealer. Flere naboer ønsker derfor, at hegnet skal stå et godt stykke væk fra naboskel (100 m), så folk, der færdes på ydersiden af hegnet, ikke begiver sig ind på private arealer. Det nævnes, at det er vigtigt med tydelig markering af ruter og skel, så man ikke går ind på privat ejendom. Det påpeges endvidere, at en flytning af hegnet længere væk fra skel vil kunne skabe bedre muligheder for friluftsliv uden for hegnet såsom hund-ruter m.m.

Det tilkendegives, at det er positivt, at der etableres lavt hegn med glatte tråde, hvilket giver færre skader på faunaen og især sikrer faunaens frie bevægelighed.

1.1.4 Naturstyrelsens kommentar

Naturnationalparkens hegnslinje er primært planlagt efter at sikre en vis størrelse og heterogenitet i området, således at helårsgræsningen bedst muligt kan understøtte og udvikle områdets biodiversitet og således skabe naturværdier på så stor en del af arealet som muligt. Det fremgår af lovbemærkningerne, at den enkelte naturnationalpark som udgangspunkt skal hegnes med et ydre hegn, der skal holde de store planteædende pattedyr inden for området, således at naturnationalparken græsses som et samlet område. Derved indgår dyrene i det samlede økosystem, hvor de bidrager til udviklingen af naturområdet igennem deres græsning, spredning af frø og efterladenskaber samt de forstyrrelser, de skaber.

Den samlede mosaik af lysåben natur og skov danner grundlaget for, at naturnationalparken på sigt kan udvikle sig til et stort sammenhængende, varieret og dynamisk naturområde med helårsgræsning. I den faglige rådgivning fra den videnskabelige arbejdsgruppe understreges særligt det væsentlige i områdets størrelse og geografiske sammenhæng, og derfor er disse parametre prioriteret i planlægning af hegnslinjen. Det vurderes, at flere indre hegn, der opdeler naturnationalparken, ikke vil være hensigtsmæssige for forvaltningen af området som et sammenhængende naturareal med helårsgræssende heste og kreaturer. I så fald er det ikke muligt at skabe et grundlag for store sammenhængende arealer og store planteædende pattedyr, her heste og kreaturer, der kan bevæge sig frit over større afstande.

Der etableres ikke hegn i skel til private ejendomme. Der vil som minimum typisk være 5 – 10 meter fra skel til hegn. På baggrund af de indkomne hø-

ringsvar vil Naturstyrelsen gennemgå hegnslinjen og finjustere hegnsplaceringen med størst mulig hensyntagen til naboer, samt forsøge at understøtte en planlægning der ikke aktivt leder folk ind på naboarealerne.

1.2 Stier, veje, indgange og låger

1.2.1 Generelt

Der er ikke indkommet høringssvar af generel karakter vedr. stier, veje, indgange og låger. Høringssvar af lokal karakter vil blive behandlet i afsnittet herunder.

1.2.2 Lokalt

Der er forslag om at flytte en af hovedindgangene fra nord for Fuglsang Bro til syd for broen af hensyn til sjældne og truede arter.

I et høringssvar anses hovedindgangen Filsøvej 6 som værende et problem pga. nabogener i form af støj.

Der udtrykkes bekymring for flere biler på private veje. I nogle høringssvar peges der desuden på en frygt for, at øget færdsel på smalle grusveje vil give gener i form af støv, og når biler skal passere hinanden. Derfor foreslås det, at udvide eksisterende veje i området og at asfaltere udvalgte vejstrækninger. Nogle foreslår, at skovveje åbnes for kørsel med bil for at mindske trafikgener på offentlige veje i området.

I et høringssvar påpeges det, at der er indtegnet serviceindgange ved private veje, men uden beskrivelse af, hvad de skal bruges til.

Der er positive tilkendegivelser omkring stiplanlægningen. Andre (naboer) ønsker, at stier og ruter bliver placeret med større afstand til skel og gerne væk fra skel.

I et høringssvar udtrykkes der ønske om, at der ikke isættes færister eller låger i kommuneveje.

I et høringssvar foreslås det, at på den del af Fuglsangvej, der vender ned mod Lilleå, bør hegnet etableres på nord-vestsiden af vejen, hvorved der kan spares færister / låger ind til Troldtoft Krat.

1.2.3 Naturstyrelsens kommentar

De nævnte sjældne plantearter vokser ikke umiddelbart op ad p-pladsen nord for Fuglsang Bro, og deres voksested vil således ikke blive berørt, hvis p-pladsen udvides. Der er heller ikke planlagt stier eller ruter i områder med de særlige plantearter. Derudover pointeres, at der i dag er p-pladser både nord og syd for Fuglsang Bro. Der er under 300 m mellem de to p-pladser. Da afstanden mellem de to p-pladser er relativ kort, er det Naturstyrelsens vurdering, at det

ingen væsentlig betydning har for områdets planteliv, at begge p-pladser indgår som en del af hovedindgangen ved Fuglsang Bro.

Der er allerede i dag en velbenyttet p-plads på Filsøvej (ca. 100 m fra Filsøvej 6). Der vil blive taget størst mulig hensyn til naboer ifm. etablering af hovedindgangen. I forbindelse med udarbejdelse af projektforslaget er en hovedindgang blevet flyttet til Filsøvej tæt ved den nuværende p-plads efter dialog og ønsker fra naboer.

Det vil ikke være muligt at etablere Naturnationalpark Stråsø med udsætning af heste og stude i et sammenhængende hegn uden, at der etableres færister i kommuneveje. Der vil ikke blive etableret låger over kommuneveje. Låger vil kun blive anvendt ved skovveje, hvor motoriseret færdsel ikke er tilladt.

Ved private fællesveje og/eller markveje etableres kørelåger eller færister (serviceadgange), enten fordi private har vejret, eller fordi Naturstyrelsen i dag har vejret og bruger disse veje ifm. forvaltningen af arealerne, og fortsat har brug for at benytte disse veje.

Forslaget om at hegne på nordvest-siden af Fuglsangvej ved Troldtoft Krat med henblik på bl.a. at spare en færister vil betyde, at ca. 35 ha herunder lysåben habitatnatur ikke vil blive græsset med heste og kreaturer.

Stiernes placering er betinget af samforvaltningen af kronstyr og friluftsliv (se afsnit 2.3.4 for en uddybning af dette). Friluftslivet vil bl.a. præge kronstyrernes adfærd, og i respekt for strategien om samforvaltningen vil stiernes placering ikke blive væsentligt ændret.

Det fremgår desuden af Naturbeskyttelsesloven, at befolkningens adgang til og fra naturnationalparkerne ikke må forhindres eller vanskeliggøres unødigt. Samtidigt er det en central del af samforvaltningsstrategien, at dyrene skal have områder, hvor de kan søge ro (faunalommer) ved naturarealer og væk fra nabomarker. Derfor har Naturstyrelsen vurderet, at det er vigtigt med gode, markerede stier og ruter, som fører rundt i store dele af naturnationalparken men som ikke passerer faunalommerne. Dette er et forsøg på at styre trafikken mest mulig, så færdsel i faunalommerne begrænses. Uden gode sti-faciliteter vurderer styrelsen, at de besøgende selv vil skabe trampestier ved deres færdsel i området.

For at imødekomme bekymrede naboer i forhold til evt. besøgende, der kommer på afveje på private naboarealer, vil Naturstyrelsen informere, bl.a. ved hovedindgangene, om naturnationalparkens grænser.

For Naturstyrelsens kommentarer til hørings svar vedr. trafik henvises til afsnit 5.1.3.

2. Biodiversitet, flora og fauna

2.1 Biodiversitet og biodiversitetsfremmende tiltag

2.1.1 Generelt

I flere hørings svar udtrykkes en positiv holdning over for etableringen af nationalparker og de dertilhørende gavnlige effekter for natur og biodiversitet. I en række hørings svar udtrykkes imidlertid en modstand imod etablering af græsning under hegn i nationalparker, da der er en nervøsitet for konsekvenserne for biodiversiteten, samt at det findes uforståeligt, at det at skabe vild natur kan hænge sammen med indhegning af dyr. I nogle hørings svar foreslås det, at der i stedet opkøbes lavbundsjord og landbrugsjord, som omlægges til natur.

I en række hørings svar bliver der stillet spørgsmål ved evidensen/forskningen bag rewilding som middel til at styrke biodiversiteten. I et hørings svar opfordres der til, at inddrage erfaringer fra lignende områder, hvor naturen er sat fri.

I flere hørings svar bliver der stillet spørgsmål ved behovet for at fjerne oversøiske træarter samt veteranisering til gavn for biodiversiteten, herunder insekter og svampe. Der er en bekymring for, at fjernelse af invasive arter vil føre til en selvsåning og opvækst af rødgran med dertilhørende tab af biodiversitet. Derudover udtrykkes der i en række hørings svar uforståenhed over for behovet for at fælde træer, når målet er urørt skov, gamle træer og dødt ved.

I to hørings svar udtrykkes der bekymring for, om invasive arter samt andre problemarter/ukrudtsplanter, som fx engbrandbæger og ørnebregne vil blive effektivt bekæmpet. I et enkelt hørings svar efterlyses en beredskabsplan for bekæmpelse af invasive arter.

Det påpeges, at genopretning af naturlig hydrologi kun bør ske, hvor det ikke er til gene for naboerne.

I flere hørings svar bliver der udtrykt nervøsitet for, om etableringen af nationalparken vil være i strid med EU's habitatdirektiv, da eksisterende habitatnatur og bilag IV-arter kan blive berørt. Ligeledes udtrykkes der i nogle hørings svar bekymring for § 3-naturtyperne og de rødlistede arter. Særligt er der en nervøsitet for hederne og de dertil knyttede arters tilstand.

I en række hørings svar anses det ikke for tilstrækkeligt med en screening og der udtrykkes ønske om, at der udarbejdes en miljøkonsekvensvurdering (VVM), jf. miljøvurderingsloven. I flere hørings svar er der også udtrykt behov for at udarbejde en konsekvensvurdering, jf. habitatbekendtgørelsen, frem for en væsentlighedsvurdering.

2.1.2 Naturstyrelsens kommentar

På baggrund af faglige vurderinger², anbefales helårsgræsning som et vigtigt tiltag for sikring af biodiversiteten. I naturnationalparken er målet at genskabe vild natur med fokus på at understøtte naturlige processer, hvoraf græsning er en af de væsentlige naturlige processer, jf. bemærkninger til lovforslaget om naturnationalparker. Ved at opsætte hegn og etablere helårsgræsning skabes grundlaget for et stort sammenhængende naturområde med frie dynamikker. I et kulturlandskab som det danske kan den ønskede samgræsning, som inkluderer okser og heste, ikke opnås uden hegn, da det ellers ville kunne give problemer for naboer, nærliggende infrastruktur m.v. Ved at opsætte hegn og etablere helårsgræsning skabes grundlaget for et stort sammenhængende naturområde med frie dynamikker. Valget af reproducerende heste bidrager ligeledes til at opnå et økosystem med naturlige populationsdynamikker og vekslende græsningstryk til gavn for biodiversiteten.

Naturnationalparken bærer præg af tidligere tiders drift, hvor skoven er etableret med produktion for øje og derfor hovedsagligt er domineret af nåletræ, som udgør godt 70 procent af det samlede skovbevoksede areal. De planlagte biodiversitetsfremmende tiltag på arealet er således supplerende tiltag, som på kort sigt og hurtigst muligt skal understøtte en forbedring af biodiversiteten. Der er derfor tale om indledende tiltag for at fremskynde og understøtte den langsigtede udvikling. Etablering af græsning og hydrologiske tiltag er vigtige naturlige parametre, der har en artsfordelende virkning samt påvirkning af arealets naturlige udvikling. Den naturlige hydrologi genoprettes, hvor det er praktisk og teknisk muligt, når det samtidig skal sikres, at der fortsat aftages vand fra naboarealer uden for området, og at visse veje fortsat skal være passable.

Indsætterne i bevoksningerne sker på baggrund af anbefalinger fra den nationale videnskabelige følgegruppe i forbindelse med udlæg af urørt skov. Naturnationalparken resulterer i, at skovdrift ophører, hvilket skaber et grundlag for naturlig kontinuitet i de gamle bevoksninger samt mere dødt ved til gavn for arter knyttet hertil. Mange af bevoksningerne i naturnationalparken fremstår i dag som monotone med træer i samme alder og fravær af strukturer. Veteranisering af træer er en indsats, som gennemføres for at mindske den mangel på gamle eller skadede træer og dødt ved, som den tidligere drift i området har medført. Der er således tale om at fremme diversiteten i området og skabe flere levesteder for arter. Hvad angår de planlagte strukturfældninger og rydninger af oversøiske træarter, er der ikke tale om, at der ”ryddes natur i natur”, men derimod tale om tiltag, der bryder med den tidligere skovdrift og kulturpræg af området. Oversøiske træarter, hvor der naturligt kun er tilknyttet få arter, fældes. Ved fældning fjernes de oversøiske træarter for derved at

---

² Møller, P.F., Heilmann-Clausen, J., Johannsen, V.K., Buttenschøn, R.M. Schmidt, I.K., Rahbek, C.,

Bruun, H.H., Ejrnæs, R. (2018): Anbefalinger vedrørende omstilling og forvaltning af skov til

biodiversitetsformål. Udarbejdet for Naturstyrelsen. Danmarks og Grønlands Geologiske

Undersøgelser Rapport 2018/28

fjerne frøkilderne. Det sker på baggrund af anbefalinger fra en række forskere i forbindelse med udlæg af urørt skov. Store enkeltstående træer, som kan være potentielle redetræer for ørne eller spætter, fældes som udgangspunkt ikke. Den gradvise udfasning af de oversøiske træarter planlægges udført over en 25-årig periode i Stråsø.

Angående invasive arter, bekæmpes disse efter gældende regler og forvaltningsplaner.

Forvaltning af naturnationalparkerne baseres på både dansk og international forskning, faglig viden og erfaring om grundlaget for økosystemer, naturlige processer og biodiversitet. Hvad angår eksisterende viden om de planlagte tiltags effekter på biodiversiteten, er der områder, hvor der i dag er begrænset med forskning, og evidensgrundlaget er knapt så stærkt. Naturstyrelsen vil følge aktuel og kommende vidensopbygning, og desuden har styrelsen igangsat udarbejdelse af et overvågningsprogram, hvorfor etablering af naturnationalparkerne vil bidrage til forskning og vidensopbygning.

Af Naturbeskyttelseslovens § 61 a, stk. 3 fremgår det, at forvaltningen af en naturnationalpark, der omfatter arealer inden for internationale naturbeskyttelsesområder, skal medvirke til gennemførelsen af Natura 2000-planens mål for naturtilstanden. Således skal der tages hensyn til Natura 2000-områderne inden for naturnationalparken. Der kan af hensyn til Natura 2000-habitatnaturtyper og tilhørende arter være behov for at gennemføre målrettet naturforvaltning. Forvaltningen skal sikre, at der målrettet forvaltes inden for lovgivningens rammer for beskyttelse og udvikling af sådanne naturtyper og arter. Samme overvejelser kan gøre sig gældende for at sikre sårbare og rødlistede arter. Naturstyrelsens forventning er, at arealet med beskyttet natur og Natura 2000-naturtyper vil øges.

Det er Miljøstyrelsen, der træffer afgørelse om screening hhv. miljøkonsekvensvurdering af hydrologiprojekterne i hver naturnationalpark på baggrund af Naturstyrelsens anmeldelse (med tilhørende projektbeskrivelse og forvaltningsplan). Forud for afgørelsen hører Miljøstyrelsen berørte myndigheder, herunder kommunerne. Som en del af Miljøstyrelsens behandling af ansøgning om etableringstilladelse og miljøscreening af hydrologiprojekter skal det bl.a. vurderes, om aktiviteterne vil have væsentlig påvirkning på Natura 2000-områder, jf. habitatbekendtgørelsen (en væsentlighedsvurdering). Hvis en væsentlig påvirkning ikke kan udelukkes, skal der udarbejdes en habitatkonsekvensvurdering.

2.1.3 Lokalt

I en del hørings svar udtrykkes bekymring for, at hederne vil vokse til eller på anden måde blive negativt påvirket. Der er bekymring for, at de udsatte heste og kreaturer vil næringsstofberige sårbare naturtyper samt få lyng og sjældne plantearter til at forsvinde. Mange giver udtryk for, at hederne er værdifulde,

og nogle påpeger, at den hidtidige pleje ved efterligning af hedebondens virke skal/bør fortsætte i form af fx små afbrændinger, rydning af træopvækst, græsning med får og geder m.v. I et høringsvar bliver det tilkendegivet, at vedligeholdelse af lysåbne arealer bør ske maskinelt.

I et høringsvar udtrykkes der bekymring for rydning af skov mhp. at skabe ny natur, og at disse arealer vil blive til sletter med opvækst af gyvel, rørhvene, mosebunke, glansbladet hæg og blåtop, som ingen dyr vil æde.

Vedrørende projektforslagets specifikke indsatser for at fjerne uønskede planter og træ stilles der forslag om tillige at anvende geder periodisk til at fjerne uønskede planter og træer.

I et høringsvar foreslås det, at der ikke ryddes bjergfyr mm. i et mindre område ved Paradisvej grundet forekomst af sjældne svampearter (pigsvampe og ridderhatte).

I et høringsvar udtrykkes bekymring for, om rødgran vil overtage skoven i Stråsø og der er ønske om, at langt større dele af rødgranbevoksningerne ryddes. Der er også et ønske om, at der generelt bør ryddes mere nåleskov og i større grad skabes sammenhæng mellem de åbne naturområder.

I et høringsvar ønskes det, at der i projektbeskrivelsen bliver større fokus på vandmiljøet, herunder skånsom/ophør med vedligehold af vandløbene og muligheder for forbedring af de fysiske forhold i Lilleåen og Madum Å. Der udtrykkes bekymring for Lilleåen og dens fiskebestand.

Flere ønsker søen Filsø genskabt og Madum Å genslynget. I forbindelse med etablering af naturlig hydrologi er der i et par høringsvar udtrykt bekymring for konsekvenser af genskabelse af Stråsø med vandgener for naboer. I enkelte høringsvar påpeges det, at naturlig hydrologi udelukkende bør genskabes, hvor det ikke generer naboer.

At projektbeskrivelsen ikke forholder sig til eutrofiering er i et høringsvar påpeget som en fejl.

I et høringsvar ønskes det, at projektforslaget bør indeholde en specifik beredskabsplan for håndtering af mårhund.

I et høringsvar noteres det som vigtigt, at Naturnationalpark Stråsø lever op til kriterierne for IUCN-kategori II.

2.1.4 Naturstyrelsens kommentar

Formålet med udsætning af store planteædende dyr er dels at skabe mere variation og dynamik på de store heder inden for naturnationalparken til gavn for biodiversiteten. Græsningens effekt på biodiversitet vil blive monitoreret. Som beskrevet i projektbeskrivelsen vil der blive iværksat supplerende tiltag, fx rydning og afbrænding m.v., hvis hederne og de øvrige lysåbne naturarea-

lers tilstand og biodiversitet trues fx af tilgroning. Det fremgår også af projektbeskrivelsen, at det kan blive nødvendigt med yderligere tiltag på naturarealer, der gennem tiden er blevet eller fortsat udsættes for påvirkninger (såsom eutrofiering), såfremt biodiversitetens udviklingspotentiale begrænses eller naturværdierne skades. Projektforslaget omfatter således en gennemførelse af supplerende tiltag, hvis hedernes naturtilstand eller biodiversitet trues.

Forslaget om tillige at anvende geder periodisk til at fjerne uønskede planter og træer ligger allerede inden for de generelt beskrevne biodiversitetsfremmende plejemuligheder, der er indskrevet i projektbeskrivelsen.

Oplysningen om forekomst af sjældne svampearter i bjergfyrrummet ved Paradisvej vil indgå i den kommende detailplanlægning vedr. rydning, således at bjergfyrrummet med sjældne svampe bevares.

Vedrørende tilgroning med rødgran i skov fremgår det af projektbeskrivelsen, at såfremt de græssende dyr ikke i tilstrækkelig grad vil kunne opretholde lysåbne skovområder, kan det f.eks. under lysåbne løvtræer blive nødvendigt kontinuerligt at nedskære skyggetræarter for at kunne bibeholde lysåbne skovområder af hensyn til biodiversiteten og fredningsbestemmelserne.

Cirka 2.000 ha ud af Naturnationalpark Stråsø's samlede areal på 3.600 ha er lysåben. Det lysåbne areal forventes at blive større, da nogle skovarealer ryddes med henblik på sammenbinding af lysåben natur. Der vil blive helt eller delvist ryddet ca. 400 ha nåletræer (herunder især oversøiske arter, omorikagran og rødgran) ud af ca. 1.200 ha nåletræsbevoksning. På baggrund af høringssvar vil der i projektbeskrivelsen blive angivet, at op mod 10% af nålebevoksningen (hovedsagelig rødgran), der resterer efter rydningen, vil blive konverteret til løvskov. Det er Naturstyrelsens vurdering, at den planlagte rydning vil være et optimalt udgangspunkt for udvikling af områdets biodiversitet, hvor naturen bliver mere mosaikagtig og skarpe grænser mellem lysåben natur og skov udviskes.

Genopretning af naturlig hydrologi er et vigtigt virkemiddel af stor betydning for biodiversiteten. Det er dog også vigtigt, at hydrologiprojekter ikke kommer til at påvirke utilsigtet uden for naturnationalparken. Gennemførte og fremtidige tekniske hydrologiundersøgelser inkluderer beregninger og vurderinger af konsekvenser samt beskrivelser af eventuelle nødvendige afværgeforanstaltninger for at undgå at påvirke arealer uden for naturnationalparken, vigtig infrastruktur og bygninger. Undersøgelserne danner grundlag for endelig beslutning om, hvilke hydrologiske tiltag der skal søges tilladelse til.

Naturstyrelsen har allerede omkring år 2015 genskabt en mere naturlig hydrologi på engene omkring Madum Å, herunder genskabt værdifulde rigkær, hængesæk og Filsø.

Madum Å er over 20 km lang, er overvejende kanaliseret og ligger generelt meget dybt i terræn. Blot 1.000 meter vandløbstrækning ligger inden for Naturnationalpark Stråsø. Det vurderes ikke muligt at lave en optimal vandløbsrestaurering isoleret set inden for naturnationalparkgrænsen.

Bekymring for Lilleåens fiskesamfund tages til efterretning. I udkast til forvaltningsplanen vil det blive angivet, at det løbende skal vurderes, om eventuelt eksisterende lystfiskeri i områdets søer og vandløb vurderes at være foreneligt med forvaltningen af naturnationalparken, der vil have natur og biodiversitet som hovedhensyn.

Det er Naturstyrelsens vurdering, at opnåelse af god økologisk tilstand i søer og vandløb, herunder forbedring af de fysiske forhold, varetages tilfredsstillende gennem Vandrammedirektivets implementering i dansk lovgivning ved bl.a. miljømålsloven. Indsatser på vandløbsområdet iht. vandområdeplanen varetages af kommunerne.

Vandløb i naturnationalparken bør gives mulighed for at udvikle sig dynamisk, dvs. slynge sig igen, i det omfang det er muligt. Det vil som udgangspunkt betyde et ophør med vandløbsvedligeholdelse, medmindre det er nødvendigt af hensyn til f.eks. lodsejere uden for naturnationalparkerne eller vandløbets biodiversitet. Ophør med vedligeholdelse vil kræve, at bestemmelserne om vandløbsskikkelse eller vandføringsevne og vedligeholdelse i vandløbsregulativer revideres. Kommunen er vandløbsmyndighed og vil være forpligtet til på eget initiativ at foretage sådanne ændringer af vandløbsregulativerne. På baggrund af høringsvaret vil forhold vedr. vandløbsvedligeholdelse i naturnationalparken blive uddybet i projektforslaget.

Mårhund vil i lighed med mink og vaskebjørn blive bekæmpet i henhold til de gældende forvaltningsplaner for disse arter, og projektbeskrivelsen vil derfor ikke omfatte en specifik beredskabsplan for håndtering mårhund.

Naturstyrelsen har igangsat en vurdering af naturnationalparkerne Gribskov, Fussingø, Tranum, Stråsø og Almindingen efter IUCN's internationale standard for naturbeskyttelse. Vurderingen omfatter hele naturnationalparken.

2.2 Monitoring og baseline

2.2.1 Generelt

I en række hørings svar bliver der lagt vægt på vigtigheden af at overvåge og indsamle data om bl.a. naturudvikling, friluftslivsoplevelser, tryghedsfølelse og oplevelser med dyrene samt vigtighed af kortlægning af den eksisterende biodiversitet ift. udviklingen i området fremadrettet og om forvaltningen er hensigtsmæssig. Der efterspørges også oftere monitoring, monitoring af græsningstryk, og at data skal være frit tilgængeligt.

2.2.2 Naturstyrelsens kommentar

Udviklingen i forhold til natur, friluftsliv og turisme, fredet og/eller beskyttet kulturarv samt dyrevelfærdsmæssige forhold i Naturnationalpark Stråsø vil løbende blive monitoreret og vurderet. Hvert 4. – 6. år vil der blive udarbejdet en redegørelse for udviklingen i naturnationalparken, der vil være baseret på bl.a. oplysninger fra overvågningen, jf. lovbemærkningerne til lovforslag om etablering af naturnationalparker.

Overvågningen samt den 4-6 årige redegørelse for udviklingen vil kunne indgå i grundlaget for vurdering af resultaterne af gennemførte tiltag samt behovet for evt. tilpasninger af forvaltningen i den enkelte naturnationalpark, jf. lovbemærkningerne til lovforslag om etablering af naturnationalparker. Således vil der med ophæng i de afsatte midler til forskning og overvågning blive udviklet et overvågningsprogram for biodiversitet og natur til naturnationalparkerne, hvor første registrering vil dække den eksisterende natur og udgøre baseline. Overvågningsprogrammet vil blive udviklet i samarbejde med relevante forskningsinstitutioner. Parametre, der kan indgå i overvågningsprogrammet, er f.eks. vegetationsstrukturer, græsningsindikatorer, registreringer af bl.a. plantearter i prøvefelter og overvågning af specifikke arter. Overvågningen vil generelt bidrage til vidensopbygning ift. forvaltningen på tværs af naturnationalparkerne, og hvordan biodiversiteten udvikler sig i områderne. En del af Naturnationalpark Stråsø vil forblive uegnet, hvilket også danner grundlag for en sammenligning områderne imellem.

Græsningstrykket og browser-/græsser-fordelingen skal nøje følges i de første år, hvor bestandene udvikler sig, og erfaringerne fra denne overvågning skal bruges til en justering af bestandene af store planteædende pattedyr. På baggrund af den løbende overvågning af udviklingen i naturen vurderes det, om afgræsningen fungerer hensigtsmæssigt, og om det samlede græsningstryk vurderes at gavne eller skade beskyttede naturtyper og arter, samt om dyrenes velfærd er tilgodeset. Hvis ikke, kan der f.eks. justeres i den relative sammensætning af dyr.

Overvågningen af dyrene, der sættes ud, kan udvides og tilpasses, således at den kan indgå i analyser og forskning vedr. de udsatte dyrs adfærd og samspil med friluftslivet. I forbindelse med overvågningsindsatsen ift. friluftsliv og turisme vil der også blive søgt kvalitative spørgeundersøgelser af holdninger og ønsker til de lokale naturnationalparker.

Resultaterne fra overvågningen af naturen vil være offentlige tilgængelige.

Naturens udvikling og tilstand vil også blive overvåget via det eksisterende nationale overvågningsprogram (NOVANA) for alle de områder, der ligger i udpegede habitatområder. I programmet overvåges habitatnaturtyperne repræsentativt hvert 6. år. Udbredelse af naturtyper og udvalgte naturparametre kortlægges inden for Natura 2000-områderne hvert 6. år (dog hvert 12. år for de skovbevoksede arealer). Arter på udpegningsgrundlagene overvåges med varierende frekvens afhængig af den konkrete art. Af Naturbeskyttelseslovens

§ 61a, stk. 3 fremgår det, at forvaltningen af en naturnationalpark, der omfatter arealer inden for internationale naturbeskyttelsesområder, skal medvirke til gennemførelsen af Natura 2000-planens mål for naturtilstanden. Således skal der tages hensyn til Natura 2000-udpegningen inden for naturnationalparken. Der kan af hensyn til Natura 2000-habitatnaturtyper og arter være behov for at gennemføre målrettet naturforvaltning. Forvaltningen skal sikre, at der målrettet forvaltes inden for lovgivningens rammer for beskyttelse og udvikling af sådanne naturtyper og arter.

2.2.3 Lokalt

Der bliver udtrykt tilfredshed med den planlagte baselineregistrering/nulpunktstælling af områdets pattedyr.

I et høringsvar påpeges, at der mangles en opdateret beskrivelse af områdets biodiversitet (baseline tilstand) særligt vedrørende forekomst af rødlistede arter.

2.2.4 Naturstyrelsens kommentar

Der vil, ud over monitoringen beskrevet i ovenstående afsnit (2.2.2), blive iværksat forskningssamarbejder med relevante forskningsinstitutioner om aktuelle biodiversitetsrelaterede emner samt effekten af hjortearternes græsning og effekten af de adfærdsregulerende tiltag, herunder friluftaktiviteternes påvirkning af hjortearter. Det særlige set-up i Naturnationalpark Stråsø med områder uden hegn fungerer som referenceområde, og kan dermed bidrage til vidensopbygningen m.h.t. effekten af den supplerende udsætning af kreaturer og heste set i forhold til, hvor afgræsning alene varetages af den fritlevende hjortebestand. Det vil også være muligt at opnå mere viden om, hvordan reproducerende heste påvirker biodiversiteten i forhold til vallakker alene, samt give mulighed for at undersøge påvirkningen på friluftslivet – særligt rytterne.

Naturstyrelsen vil opdatere projektforslagets beskrivelse af forekomsten af rødlistede arter.

2.3 Den vilde fauna

2.3.1 Generelt

I enkelte høringsvar udtrykkes tilfredshed med forslag om etablering af faunalommer, mens der i andre høringsvar udtrykkes bekymring for, om faunalommer bliver for restriktive i forhold til den rekreative brug af området, herunder den organiserede idræt.

2.3.2 Naturstyrelsens kommentar

Det er helt centralt, at der som alternativ til højt hegn, gennemføres en samforvaltning af hjortearter og friluftsliv. Der vil derfor i forbindelse med forvaltning af naturnationalparker være behov for at etablere områder, hvor de store planteædende pattedyr og naturligt forekommende hjortearter kan finde ro.

I disse områder (faunalommer) vil der ikke blive etableret friluftsfaciliteter i form af f.eks. shelters, bålhytter, afmærkede ruter mm. Desuden kan eksisterende veje og stiforløb gennem faunalommerne helt eller delvist nedlægges eller omlægges. Til gengæld forventes det, at etablering af friluftsfaciliteter uden for faunalommerne naturligt vil motivere brugerne til at færdes uden for faunalommerne mm.

Adgang til og ophold i faunalommerne vil jf. Naturbeskyttelsesloven stadig være tilladt.

I forbindelse med Naturstyrelsens konkrete vurdering af tilladelseskrævende aktiviteter i den enkelte naturnationalpark, vil der bl.a. indgå de nødvendige naturhensyn, herunder påvirkning af dyrene i faunalommerne.

2.3.3 Lokalt

I et hørings svar spørges der ind til, hvordan man vil håndtere kronodyrene uden jagt? Samt hvordan vil man håndtere markskader?

I nogle hørings svar bliver der stillet spørgsmål vedrørende ulv. Hvad har man tænkt sig at gøre, hvis ulvebestanden vokser på grund af naturnationalparken? Hvad gør man, når der kommer et ulvekobbel i parken? Derudover udtrykkes bekymring for de store planteædende pattedyrs reaktion på ulveangreb og særligt efterfølgende. Samt bekymring for at ulve vil jage de store planteædende pattedyr, hvilket vil få dyrene til at bisse og løbe gennem hegnet.

2.3.4 Naturstyrelsens kommentar

Det primære formål med forvaltningen af hjortearterne i Naturnationalpark Stråsø er at skabe bedre betingelser for kronodyrenes naturlige adfærd og derigennem at fremme kronodyrenes græsning i naturnationalparken.

Kronodyrenes adfærd påvirkes primært af tre forhold: fødemuligheder, forstyrrelser og egnede opholdsområder (læ, ly og skjul). For at understøtte kronodyrgræsning i naturnationalparken kan forvaltningen fokusere på at påvirke kronodyrenes adfærd ved hjælp af etablering af faunalommer, hvor der er forholdsvis meget ro (jf. afsnittet ovenfor), opretholdelse af reservatbestemmelser for Vind hede samt sikre og fremme opholds- og skjulesteder for faunaen. Ligeledes vil adfærdsregulerende tiltag være vigtige. Dette omfatter strategisk placering af friluftaktiviteter (både aktivitetens type og placering har indfly-

delse på kronodyrenes bevægelsesmønstre og kan derfor bidrage til adfærdsregulering). I det omfang, der er behov for ændring af tillært uhensigtsmæssig adfærd blandt kronodyr, kan tiltag til målrettet forstyrrelse ske uden for faunalommer, og uden for de større lysåbne arealer med et stort græsningsbehov.

Kronodyrene vil som led i deres naturlige adfærd søge mod landbrugsarealer med foder af høj kvalitet – især i perioder, hvor kronodyrene har et højt energibehov. Omfanget søges inden for naturnationalparkafgrænsningen begrænset ved sikring af attraktive faunalommer og om nødvendigt bestands- og adfærdsregulerende afskydning, jf. afsnit 3.4.

Ulv er en bilag IV-art iht. EU's habitatdirektiv. De strengt beskyttede bilag IV-arters forvaltning og beskyttelse er uafhængig af, om en art lever inden for eller uden for en naturnationalpark.

Det forventes, at ulvens udvikling i området ikke vil afhænge af etablering af en naturnationalpark. Det forventes, at de udsatte planteædere vil have en større robusthed og adfærd, der gør dem robuste i forhold til risiko for angreb fra ulv. Naturstyrelsen vil understøtte Miljøstyrelsens (myndighed på området) løbende erfaringsopsamling i Danmark, så man nærmere kan vurdere, hvordan ulven vil påvirke forholdene i de danske skove og det åbne land, herunder naturnationalparken.

2.4 Ressourcer fra naturnationalparken

2.4.1 Generelt

I enkelte høringssvar udtrykkes bekymring for, hvordan naturens mangfoldighed sikres, ved at forbyde økologisk biavl.

I andre høringssvar understreges vigtigheden af at kunne udnytte naturens ressourcer, såsom at bruge hjortearter til konsum og kun efterlade enkelte som kadaver, fortsætte med skovbrug og muligheden for at samle bær, urter og svampe.

2.4.2 Naturstyrelsens kommentar

Naturnationalparkerne har natur og biodiversitet som hovedformål. Som led i at genskabe betingelserne for de naturlige processer og understøtte, at naturen så vidt mulig kan udfolde disse processer og udvikle sig på egne præmisser, bør træer og buske som udgangspunkt gennemføre deres naturlige livscyklus og forgå naturligt, hvorved de kan udgøre levesteder for dyr, planter og svampe. Derfor skal naturnationalparkerne friholdes for skov- og landbrugsproduktion, jf. naturnationalparkloven (Naturbeskyttelseslovens §61a). Dette gælder også biavl.

Friholdelse for skovbrugsproduktion indebærer, at skovene i naturnationalparkerne udlægges som urørt skov uden kommerciel hugst.

Naturstyrelsen leverer i dag størstedelen af det danske certificerede træ til træindustrien. For at sikre, at blandt andet de danske løvtræssavværker kan tilpasse sig den nye markedssituation, når der udlægges mere urørt skov, har aftaleparterne bag natur- og biodiversitetspakken besluttet, at løvtræs-hugsten i de nye urørte statsskove udfases gradvist over en seksårig periode. Derefter ophører løvtræshugsten i de nye urørte skove. For nåletræ vil der i en seks til tiårig periode opretholdes en forsyning af certificeret nåletræ på niveau med den nuværende forsyning fra statsskovene.

De statslige leverancer af bæredygtigt træ forventes på sigt at kunne erstattes af leverancer fra de private skove. For at hjælpe de private skovejere, der gerne vil bæredygtigheds certificeres, gennemføres også en kortlægning af naturmæssigt særlig værdifuld skov på private arealer, også kaldet § 25-skov. Det kan være en hjælp for private skovejere i forbindelse med certificering.

Med hensyn til brug af øvrige ressourcer i skoven, er det tilladt i begrænset omfang og til privat brug at samle svampe, bær og frugter, grene, kviste og løv i offentligt ejede skove herunder i naturnationalparkerne. Jagt i naturnationalparkerne er ikke tilladt.

2.4.3 Lokalt

Der er ikke indkommet hørings svar af lokal karakter vedr. ressourcer i naturnationalparken. Hørings svar af generel karakter vil blive behandlet i afsnittet ovenfor.

2.5 Store planteædende pattedyr og dyrevelfærd

2.5.1 Generelt

I en del hørings svar udtrykkes der bekymring for dyrevelfærden i naturnationalparkerne, samt bekymring for en forringelse af dyrevelfærdsloven. I en række hørings svar bliver der lagt vægt på vigtigheden af, at dyrepasserne har de nødvendige kompetencer for at føre et ordentligt tilsyn med de store planteædende pattedyr. Der bliver også lagt vægt på vigtigheden med proaktiv forvaltning. Både af hensyn til dyrene, men også til føderessourcerne. Derudover bliver det anbefalet at obducere de døde dyr.

2.5.2 Naturstyrelsens kommentar

De helt centrale bestemmelser i dyrevelfærdsloven gælder også for de store planteædende pattedyr, der bliver sat ud i naturnationalparkerne. Dyrene skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe, som det er tilfældet med dyr uden for naturnationalparkerne.

Udgangspunktet for naturnationalparkerne er, at områderne skal kunne understøtte de store planteædende pattedyr året rundt med naturlig føde.

Bestanden af de store planteædende pattedyr og dyrenes afkom skal tilses jævnligt af Naturstyrelsens lokale medarbejdere for at sikre dyrenes velfærd. Tilsyn med dyrenes sundhed skal blandt andet omfatte en vurdering af dyrenes huld og adfærd. Derudover vil mængden af føde på arealet også blive vurderet løbende og oftere i perioder med sparsom føde.

Det fremgår af forvaltningsplanerne for dyrevelfærd for områderne, hvordan de store planteædende pattedyrs velfærd sikres, herunder hvordan eventuelle syge eller tilskadekomne dyr konstateres og håndteres, så de ikke udsættes for unødigt lidelse, og hvordan der skal ske regulering af bestanden, hvis levevilkårene ændrer sig. Forvaltningsplanerne for dyrevelfærd skal godkendes af Fødevarestyrelsen. Naturstyrelsen vil ved hjælp af hyppige tilsyn med dyrene holde øje med, om dyrene udviser sygdomstegn eller symptomer. Hvis et dyr er fundet dødt, og hvis dødsårsagen ikke er åbenlys, vil Naturstyrelsen i samarbejde med en praktiserende dyrlæge i nogle tilfælde lade dyret obducere for at finde frem til en dødsårsag.

Naturstyrelsen vil desuden udarbejde en beredskabsplan for håndtering af dyrene i særligt kritiske situationer, for eksempel i tørkeperioder eller særligt hårde vintre. Her vil der kunne benyttes forskellige redskaber til at opretholde dyrenes huld, heriblandt tilskudsfodring, regulering eller flytning til andre arealer.

De store planteædende pattedyr, der kommer til at færdes frit i naturnationalparkerne, vil blive tilset ofte af privatpraktiserende dyrlæger. Dyrlæger vil komme med hyppige og faste intervaller i naturnationalparkerne for sammen med Naturstyrelsens dyrepassere at føre tilsyn med dyrene.

Derudover vil privatpraktiserende dyrlæger blive konsulteret løbende, hvis der skulle være dyr, der mistrives, eller som er kommet til skade, og hvor Naturstyrelsen ønsker dyrlægefaglig bistand ift. at vurdere, hvad der skal ske med det konkrete individ.

I samarbejde med Fødevarestyrelsen, relevante eksperter og interessenter vil Naturstyrelsen udarbejde et forsknings- og erfaringsbaseret overvågningssystem til at bedømme dyrenes sundhedstilstand (bl.a. huldscore og adfærd), som styrelsen vil anvende for egne dyr på de statsejede naturarealer. Derudover vil Naturstyrelsens dyrepassere få den nødvendige uddannelse og de nødvendige kompetencer for at føre tilsyn med dyrene bedst muligt.

2.5.3 Lokalt

I flere høringsvar bliver valget af dyr adresseret. Der er et forslag om at udsætte bison og vildsvin. Et andet forslag går på at bruge får på hederne. Fåregræsning med vandrerhyrde er også foreslået.

I flere hørings svar er der en positiv holdning omkring reproducerende heste, mens der i et enkelthørings svar gives udtryk for, at forslaget om udsættelse af reproducerende heste genovervejes og der opfordres til, at der i stedet for hingste og hopper udsættes vallakker af hensyn til ryttere.

At der udsættes stude og ikke reproducerende kreaturer adresseres i et par hørings svar, hvilket anses for værende forkert. Der foreslås således reproducerende kreaturer.

Det fremgår af nogle hørings svar, at græsning med vilde kron dyr uden hegn foretrækkes fremfor at udsætte heste og kreaturer, og at NST hellere skulle forbedre de eksisterende forhold for de vilde dyr i området.

I flere hørings svar udtrykkes tilfredshed med den skitserede bered skabs plan, der bl.a. ses positivt på tilskuds fodring som værktøj i bered skabs planen.

I et hørings svar bliver der set positivt på:

- At der kun udsættes stude.
- At en del af nationalparken ikke er heget og skaber mulighed for videnskabeligt at vurdere, hvilken effekt de store græssere med hegn har på biodiversiteten kontra kun hjorte uden hegn.
- At man vil starte med et lavt græsningstryk.
- At der laves faunalommer, som giver dyrene mulighed for at søge væk fra de områder, hvor der færdes mennesker, når de finder det nødvendigt.
- At besøgende ikke må fodre dyrene.
- At der efter 2 år udarbejdes en særskilt analyse af dyrene og dyrevelfærden til vurdering af fremtidige tiltag.
- At der ønskes veterinær assistance med udarbejdelse af rapporter til vurdering af dyrenes velfærd.

Derudover påpeges det i et hørings svar, at dyrevelfærden vil komme under pres i Stråsø om vinteren, og at der kræves meget opmærksomt tilsyn samt vigtigheden med god huld, tyk pels og dyrenes adgang til tørt leje og vand. Derudover en løbende vurdering af fødegrundlaget over vinteren samt en evidens baseret tilgang vedr. vurdering af foder mængden.

I et hørings svar påpeges det, at udsætning af reproducerende heste vil give dyrevelfærdsmæssigt positive effekter og en højere grad af naturlighed. Der vil dog også være dyrevelfærdsudfordringer, som NST skal agere på og beskrives i forvaltningsplanen såsom:

- Ekstra tilsyn ved foling.
- Foling hos unge hopper og forlænget folingssæson
- Foling af føl i vinterperioden.
- Dyr som kommer under huld 3 bør således udtages og flyttes til andre arealer, hvor de har mulighed for at få supplerende foder.
- Behov for en fangfold.

Et ønske er en mere uddybende beskrivelse for, hvad proaktivt tilsyn dækker.

Vedrørende dyrenes adfærd er der i et høringssvar udtrykt bekymring for, at krondyrene, hestene og studene kun vil æde fra løvtræerne og ikke nåletræerne, samt at heste og stude derudover vil nøjes med at æde på hidtil udlejede arealer. I et andet høringssvar sættes der spørgsmålstegn ved naturlig skyhed, når det er efterkommere af tamdyr.

I nogle høringssvar ønskes mulighed for at lave mindre indhegninger med stude og heste i stedet for et stort. Hegnet bør opsættes i god tid, så Naturstyrelsen kan se, hvordan krondyrene håndterer hegnet. Endelig spørges der til, hvad man gør, hvis dyrene slipper ud af indhegningen.

2.5.4 Naturstyrelsens kommentar

Valg af græsningsdyr i Naturnationalpark Stråsø sker på en naturfaglig baggrund baseret på de forskellige dyrs græsningsadfærd og rolle i økosystemerne ud fra en helhedsvurdering. Således er det vigtigt at understrege, at heste, stude, rådyr og krondyr hver især udfører forskellige funktioner i økosystemet, blandt andet på grund af deres størrelse, adfærd og foretrukne fødeemner. Dermed skal det understreges, at dyrene er valgt med biodiversitetseffekterne for øje og under hensynstagen til, at den politisk udstukne ramme for Naturnationalpark Stråsø er et lavt almindeligt kreaturhegn.

Den faglige rådgivning Naturstyrelsen har fået, peger også på vigtighed af samgræsning både med udprægede græssere som heste og kvæg i kombination med arter (browsere), der i højere grad æder skud og blade fra træer.

I projektforslaget redegøres nærmere for valget omkring dyr, der skal sættes ud i Naturnationalpark Stråsø, samt fravalg af dyr heriblandt bison og får.

Vildsvin er ikke behandlet i projektforslaget. Det er politisk besluttet ikke at udsætte vildsvin i naturnationalparkerne grundet risikoen for spredning af Afrikansk Svinepest.

Naturstyrelsen noterer sig, at der er forskellige ønsker til dyr, der skal sættes ud i naturnationalparken. Høringssvarene vedr. valg af dyr vil ikke give anledning til ændringer i projektforslaget.

Naturstyrelsen noterer sig, at Dyr lægeforeningen ser positivt på en række forhold heriblandt de dyrevelfærdsmæssige positive effekter af, at det er reproducerende heste. At Dyr lægeforeningen også påpeger, at reproducerende heste vil give dyrevelfærdsmæssige udfordringer, som bør uddybes i projektforslaget, tager Naturstyrelsen til efterretning. Dyr lægeforeningens input medtages i den videre detailplanlægning af, hvordan hestene og studene i praksis skal håndteres fx i forbindelse med foling, særligt opmærksomt tilsyn om vinteren, praktik omkring indfangning og mulig håndtering af dyrene samt løbende vurdering af fødegrundlag om vinteren m.m.

Vedrørende hørings svar omkring dyrenes adfærd i forhold til, at de kun vil æde løvtræer, kun vil æde på hidtil udlejede arealer, og at de ikke vil udvise skyhed, er ikke noget Naturstyrelsen kan nikke genkendende til på baggrund af Naturstyrelsens erfaring med græsning i naturen.

Hørings svar vedrørende muligheden for at lave mindre hegn er kommenteret i afsnit 1.1.4.

Vedr. hørings svar omkring krondyrs håndtering af hegn er det fornuftigt, at hegnet opsættes i god tid, inden de store planteædende pattedyr bliver sat ud. I forbindelse med opsætning af hegn vil minebånd eller andet synligt materiale blive hængt på hegnet på delstrækninger med stor krondyraktivitet, således at hegnet i en tilvænningsperiode bliver mere synligt for krondyrene.

Eventuelt undslupne dyr fra naturnationalparken vil blive indfanget.

3. Friluftsliv og menneskers sundhed

3.1 Friluftsliv og -faciliteter

3.1.1 Generelt

I et enkelt hørings svar peges på mulighederne for at campere med autocamper inde i naturnationalparken og det tilbydes at bistå Naturstyrelsen med formidling af regler m.m.

I enkelte hørings svar efterlyses muligheder for at campere med autocamper i nærområdet (uden for naturnationalparken) og dertilhørende faciliteter samt tydelig skiltning om, hvor autocampere må parkere og ikke må parkere. I nogle hørings svar udtrykkes bekymring for parkering tæt op af beboelse.

I flere hørings svar udtrykkes tilfredshed med, at der afsættes midler til friluftsliv og nye friluftsfaciliteter. Der opfordres til at sikre tilstrækkelige parkeringspladser og toiletfaciliteter.

I et hørings svar understreges vigtigheden af at sikre og fastholde offentlig adgang til naturnationalparkerne, og at barrierer – i særdeleshed hegn og udsætning af køer og heste med efterfølgende indskrænkning i mulighederne for organiserede idræts- og friluftaktiviteter, bør undgås.

3.1.2 Naturstyrelsens kommentar

Det følger af sommerhuslovgivningen og vejlovgivningen, at camping med eksempelvis autocampere alene må ske på campingpladser. Lovgivningen skal sikre, at camping sker under ordnede forhold og med den nødvendige infrastruktur og de rette faciliteter til rådighed.

Autocampere må parkere på alle parkeringspladser i naturnationalparken, medmindre der er opsat skilte, der forbyder parkering med autocampere og

så længe autocamperen kan holde inden for p-båsen eller på anden vis parkere lovligt. Det er tilladt at raste på parkeringspladserne. At raste betyder, at man parkerer for at hvile sig – f.eks. hvis man sover, slapper af eller indtager mad med henblik på at kunne fortsætte sin kørsel forsvarligt.

Med hensyn til parkerings- og toiletfaciliteter og farbare stier og spor vil der for alle naturnationalparker afsættes midler til etablering af nye og opgradering af eksisterende faciliteter mhp. at imødekomme friluftslivets behov i naturnationalparkerne. Placering og omfang af parkerings og friluftsfaciliteter samt adgang til farbare stier og spor vil bero på specifik planlægning i den pågældende naturnationalpark.

Meget friluftsliv vil kunne foregå uden problemer i områderne, men tiltag, der skal styrke natur og biodiversitet, kan i nogle tilfælde medføre udfordringer for friluftslivet, eksempelvis når der etableres hegn og udsættes dyr. Der kan derfor potentielt også være områder, hvor nogle friluft aktiviteter vil blive begrænset, om end dette altid vil afhænge af en konkret vurdering af den pågældende aktivitet og det pågældende område. For aktiviteter der ikke kan fortsætte som hidtil, vil det blive undersøgt, om der kan findes alternative løsninger uden for området. I naturnationalparkerne vil der flere steder udsættes dyr, hvorfor der ved disse områder opstilles skilte med det formål at give brugerne af arealerne gode råd om hensigtsmæssig adfærd blandt dyrene og understøtte at de føler sig trygge og velkomne i de indhegnede områder, så der bliver plads til såvel dyr som mange friluft aktiviteter.

Der vil desuden være fokus på at gennemføre formidlingsindsatser i de kommende naturnationalparker, som skal bidrage til, at man som friluftsbryger får gode råd omkring, hvordan man kan dyrke sin aktivitet på en hensigtsmæssig måde i de indhegnede områder.

3.1.3 Lokalt

Grundlæggende omhandler de fleste hørings svar vedr. friluftsliv holdninger til balancen mellem benyttelse og beskyttelse, og balancen mellem forskellige benyttelsesinteresser. I nogle hørings svar gives der udtryk for ros til den planlagte sti- og aktivitetsplanlægning herunder brugen af faunalommer og ønske om regulering af visse aktiviteter af hensyn til faunaen – altså samforvaltningen af hjortearter og friluftsliv.

I andre udtrykkes bekymring for, at friluft aktiviteter vil påvirke faunaen bl.a. ulv negativt, modstand mod nye opholdspladser og ønske om mere ro i området.

Flere adresserer, at der fortsat skal være mulighed for vandreture, orienteringsløb, hestevognskørsel m.m., og i et hørings svar beskrives ønsket om fortsat at kunne afholde o-løb inden for faunalommerne. I et par hørings svar anbefales mere snoede stiforløb end det skitserede. I et enkelt hørings svar søges

en afklaring på, om den hidtidige åbning for bilkørsel i området i enkelte weekeender bliver forbudt.

Vedrørende den konkrete placering af faciliteter er der blandede ønsker. Nogle ønsker flere friluftsfaciliteter uden for hegnet i stedet for inden for, så man undgår for mange besøgende inden for hegnet, ligesom nogle adresserer muligheden for friluftsfaciliteter på de tilstødende arealer. Andre ønsker faciliteterne placeret inde på arealet og væk fra skel. Det foreslås at tage hensyn til gæster på hjul (kørestol, barnevogne etc.) ved at holde faciliteter til denne målgruppe ude af den indhegnede naturnationalpark.

Et høringssvar anbefaler at tænke hele området sammen, inkl. arealer, der ikke er omfattet af naturnationalparkafgrænsningen, i forhold til placering af friluftsfaciliteter, skiltning og udarbejdelse af trykte og digitale guides.

Det mest kommenterede emne er forslaget til etablering af en cykelrute, der skal ses i sammenhæng med muligheden for at køre mountainbike (MTB). Nogle kommenterer på, at der er for mange cykelspor, og andre ønsker alle MTB-spor nedlagt og ikke kun det ved Hedevej. Andre ønsker sporet ved Hedevej bibeholdt. Nogle ønsker sporet ved Stolbjerg uden for hegningen. Nogle ønsker ikke en afmærket rute ved Paradisvej/Hedevej eller Badesøen/Nr. Vosborg, og der er forslag om at flytte det planlagte ruteforløb syd for Lærkehøj. Nogle bemærker, at der er sammenfald mellem gangsti og MTB-spor. Nogle ønsker generel skiltning af sværhedsgrad, andre ønsker ingen skiltning ved Sdr. Vosborg for at minimere brugen. DGI vil gerne inddrages i design og etablering af sporet og tilbyder kursus i sporbygning. I et høringssvar ser man gerne, at mountainbike spor kan blive ved med at udvikle sig og ikke være fastlåst.

I flere høringssvar kommenteres på opbygning af hovedindgangene. Fokus i svarene er bl.a. bedre parkeringsforhold og skiltning til parkeringspladser, ordentlige toilet- og vandforhold herunder mulighed for at kontakte Naturstyrelsen, hvis der observeres behov for ekstra rengøring. I et høringssvar anbefales opsætning af hjertestartere. En enkelt anbefaler at begrænse adgangen til naturnationalparken til kun tre indgange af hensyn til de trafikale forhold.

3.1.4 Naturstyrelsens kommentar

Naturnationalpark Stråsø skal styrke biodiversiteten og naturens vilkår og give rigere naturoplevelser, herunder bidrage til nye muligheder for friluftsliv og turisme. Det aktive friluftsliv i naturnationalparken skal have værdi for den enkelte udøver under hensynstagen til biodiversitet og krondyrs adfærd. Det er helt centralt, at friluftaktiviteterne skal bidrage til adfærdsregulering af græssende krondyr, og som alternativ til et højt ydre hegn, fremme krondyrenes fødesøgning inden for naturnationalparkens område.

Både aktivitetens type og placering har indflydelse på krondyrenes bevægelsesmønstre og kan derfor bidrage til adfærdsregulering. Det er Naturstyrelsens vurdering, at den eksisterende plan imødekommer målsætningen om mere natur og flere oplevelser ved at koncentrere friluftaktiviteterne ved hovedindgangene og i periferien af naturnationalparken. Samtidig giver planen mulighed for, at fremtidige erfaringer kan føre til tilpasninger af aktiviteterets omfang og placering.

Som adresseret i planen vil den eksakte udformning af hovedindgangene og ruteforløb foregå i tæt dialog med kommunerne og relevante interessenter i forbindelse med en senere detailplanlægning. De indkomne forslag til udformning vil blive medtaget i dette arbejde, ligesom der vil være fokus på friluftsmulighederne på tilstødende arealer ejet af Naturstyrelsen, kommuner og andre samarbejdspartnere.

Naturstyrelsen finder på baggrund af hørings svarene ikke anledning til at reducere i antallet af hovedindgange, men er som nævnt interesseret i at involvere interessenter i selve indretningen, herunder placering af parkeringsfaciliteter og henvisning til disse. Når antallet ønskes fastholdt, skal det ses i sammenhæng med at fordele friluftslivet af hensyn til naboer, faunaen og naturen samtidigt med, at der gives forskellige oplevelsesmuligheder.

Der er ikke lagt op til et forbud mod bilkørsel i den sidste weekend i august – den såkaldte tyttebærweekend eller den sidste hele weekend i maj, hvor der også er tradition for åben skov. Tværtimod er det tanken, at den hidtidige praksis fortsætter. Derudover vil der af hensyn til eksempelvis bevægelseshæmmede med jævne mellemrum blive mulighed for bilkørsel ind i området ad særlige ruter. Naturstyrelsen vil på baggrund af de indkomne hørings svar genoverveje den foreslåede balance mellem hensyn til mountainbikeryttere og andre interesser og brugere og vil anlægge en mere forsigtig og etapevis tilgang til at etablere mountainbikestier.

3.2 Adgangsmuligheder

3.2.1 Generelt

I enkelte hørings svar udtrykkes bekymring for befolkningens frie adgang til naturnationalparkerne. Det gælder i nogle få hørings svar de formelle adgangsregler og i flere hørings svar den reelle adgang. Den reelle adgang/benyttelse frygtes begrænset af særligt utryghed ved dyrene i naturnationalparken, selve hegnet, restriktiv administration af faunalommerne samt nedlæggelse eller manglende friholdelse af stier og veje.

3.2.2 Naturstyrelsens kommentar

Gennem lovgivningen har borgerne fået grundlæggende rettigheder til at færdes på de statslige naturområder. På Naturstyrelsens arealer er disse adgangs-

og oplevelsesmuligheder udvidet ved eksempelvis, at man må færdes overalt i skovbunden, overnatte på primitive overnatningspladser og samles i store grupper mv, uden at der først skal søges om tilladelse. Af hensyn til andre brugere og naturen er der dog enkelte steder og enkelte aktiviteter, man først må gennemføre, når man har fået tilladelse. Det gælder f.eks. erhvervsmæssige aktiviteter og træning af dyr. Disse rammer er de samme i naturnationalparkerne, som på Naturstyrelsens øvrige arealer.

Rammerne for befolkningens adgang til statens skov- og naturområder ændres ikke lovgivningsmæssigt for de områder, som naturnationalparkerne omfatter. Således vil der heller ikke være særlige regler for hvilke aktiviteter, der kan gives tilladelse til. Alle ansøgninger om tilladelseskrævende aktiviteter vil skulle vurderes konkret og individuelt på samme måde, som det sker på Naturstyrelsens øvrige arealer. Dog vil hensynet til de store græsædende pattedyr og det forhold, at der efterhånden kan indfinde sig yderligere naturkvaliteter, kunne påvirke, hvilke tilladelser der kan gives tilladelse til tilladelseskrævende aktiviteter og faciliteter. Der vil derfor kunne forekomme afslag på ansøgninger, som tidligere er blevet imødekommet f.eks. vedr. hundeslædekørsel eller arrangementer over lang tid med mange mennesker, der færdes på store dele af arealet. I de tilfælde vil der blive søgt stillet alternative arealer til rådighed.

Faunalommerne (navngivet stilleområder i første projektudkast) er udlagt for at sikre, at de store pattedyr har rimelige muligheder for at finde ro i naturnationalparken, og for at de kan påvirke nogle af de særligt værdifulde naturområder ved deres græsning og færdsel. Menneskers færdsel i faunalommerne er tilladt jf. den adgang, der er sikret gennem Naturbeskyttelsesloven/Adgangsbekendtgørelsen. Det er dermed kun tilladelseskrævende aktiviteter, der efter en konkret individuel vurdering kan afvises, hvis det vurderes, at de er til væsentlig gene for biodiversiteten og/eller dyrelivet. Udlægningen af faunalommer kan altså ikke i sig selv begrunde afslag på ansøgning om aktiviteter.

Det er en ambition at give befolkningen så gode rammer som muligt for at færdes i områderne. De fleste veje og stier vil blive bevaret og fortsat ryddet for træer og vedligeholdt. Men pga. de store dyr vil nogle veje og stier periodevist kunne fremstå mere slidte af dyrenes færden mv. Der arbejdes for, at hegnet kommer til at genere brugernes frie bevægelighed, så lidt som muligt. Færreste, låger mv. søges placeret mest hensigtsmæssigt og tilpasses til den relevante brug på baggrund af lokal inddragelse.

Naturstyrelsen anerkender, at ikke alle er trygge ved at færdes i områder, hvor der også færdes store planteædende dyr. Det er samtidig håbet, at utrygheden vil mindskes i takt med, at flere får konkrete erfaringer med besøg i naturnationalparkerne, og oplever at der vil være langt mellem dyrene, og at de normalt ingen interesse har i at nærme sig mennesker. Der vil blive lagt vægt på at informere om, hvordan man mest hensigtsmæssigt færdes i naturnationalparkerne, og at give mulighed for at deltage i guidede turer mv. Det kan fore-

komme, at foreninger eller private aktører efter en konkret ansøgning jf. gældende regler får tilladelse til at afholde kommercielle aktiviteter, som eksempelvis guidede ture, hvor der opkræves betaling i naturnationalparkerne.

Der gælder ingen særlige regler for færdsel og ansvar i naturnationalparker. Naturstyrelsen har heller intet kendskab til særlige forsikringsbehov. Al færdsel i naturen sker som udgangspunkt på eget ansvar, hvilket fremgår af adgangsbestemmelserne i naturbeskyttelseslovens §§ 22-26. Der findes på Naturstyrelsens hjemmeside, samt ved de mest besøgte indgange til naturområder med dyr bag hegnet gode råd til, hvordan man bør færdes i indhegningerne.

Naturstyrelsens vigtigste viden om den nuværende rekreative brug af områderne er beskrevet i projektbeskrivelses afsnit "2.1.7 Rekreativ infrastruktur". Herunder antallet af godkendte rekreative aktiviteter i perioden 2012 til 2021. Naturstyrelsen sigter mod at monitorere, hvor mange besøgende der kommer i naturnationalparkerne, hvornår de kommer og hvordan de bevæger sig rundt i naturnationalparkerne. Derudover sigtes der efter at kortlægge befolkningens ønsker og holdninger til naturnationalparker og hvad Naturstyrelsen giver tilladelse til, ud over det, som lovgivningen giver borgerne ret til. Den endelige udformning af monitoreringen vil afhænge af de afsatte midler. Naturstyrelsen laver ikke egentlige analyser af alternative arealer for hver brugergruppe. Identificering af egnede alternative arealer sker bedst i lokal dialog med foreninger/brugergrupper hvor de konkrete behov og ønsker kan drøftes.

3.2.3 Lokalt

I et høringssvar ønskes yderligere begrænsning af offentlighedens færdsel af hensyn til ulv.

I et andet ønskes sikring af adgangen for små hestekøretøjer.

I flere høringssvar ønskes fortsættelse af den årelange tradition med åben skov sidste weekend i august kaldet "Tyttebær-weekend".

3.2.4 Naturstyrelsens kommentar

Vedr. ulv se kommentarer i afsnit 2.3.4. omkring den vilde fauna.

Angående kørsel med hestevogn, så vil Naturstyrelsen etablere kørelåger flere steder i hegnet, som vil muliggøre adgang med hestevogn.

Som det fremgår af projektforslaget, vil der af hensyn til handicappede med jævne mellemrum blive mulighed for bilkørsel ind i området ad særlige ruter. Naturstyrelsen planlægger jf. ovenfor, at "Tyttebær-weekenden" som udgangspunkt kan fortsætte i området.

3.3 Jagt

3.3.1 Generelt

I et hørings svar nævnes det som positivt, at Naturstyrelsen kan indgå aftaler med lokale jægere om regulering og at principper for afskydning bestandsstørrelse m.m. drøftes i de lokale hjortegrupper, naboer mv.

I enkelte hørings svar foreslås det, at dagsjagter udlejes som hidtil, og at jagterne for nye jægere fortsætter.

I enkelte hørings svar findes jagt/regulering inde i naturnationalparken ikke foreneligt med formålet – herunder at naturen har førsteprioritet, mens det i andre hørings svar findes naturligt, at der er jagt i naturnationalparkerne.

I enkelte hørings svar spørges der ind til, hvem der bestemmer, hvornår krondyrene skal reguleres og i hvilket omfang. Desuden bliver det fremhævet som provokerende, at der med etablering af naturnationalparken forventes en stigende krondyrbestand umiddelbart efter erstatningsordningen for markskader er nedlagt.

3.3.2 Naturstyrelsens kommentar

Af bemærkningerne til lovforslaget om Naturnationalparker (§61 a) fremgår det, at "*[d]et forventes, at naturnationalparkerne generelt vil blive friholdt for jagt, der ikke sker som led i forvaltningen af områderne. Det vil sige, at den statslige lodsejer (f.eks. Naturstyrelsen) som udgangspunkt forventes ikke at gennemføre jagtudleje, betalingsjagter, nyjægerjagter og invitationsjagter i naturnationalparkerne.*"

I naturnationalparker med lavt hegn, hvor de lokale hjemmehørende pattedyr i form af danske hjortearter kan passere uhindret ud og ind af naturnationalparken, vil bestandene som udgangspunkt ikke blive reguleret – medmindre der f.eks. opstår sygdom, tilskadekomne enkeltdyr, for højt græsningstryk i området eller markskader (hjortearter) hos naboer i et ikke acceptabelt omfang. Det er Naturstyrelsen, der træffer beslutning om, hvornår og hvordan en bestandsregulering skal foretages.

3.3.3 Lokalt

Der er forslag om, at jagten/reguleringen bør varetages af lokale jagtforeninger i kommunen i samarbejde med Naturstyrelsens lokale enheder.

I et hørings svar ønskes mulighed for regulering af reproducerende dyr i parken, men ikke i faunalommerne.

I et hørings svar udtrykkes det, at der heller ikke skal være offentligt ansatte, der går på jagt i naturnationalparken, hverken for sjov eller betalt for regule-

ring. Der skal heller ikke være pamper-jagter for politikere, medlemmer af interesseorganisationer eller lignende bestikkelsesjagter på arealerne. Hvis hjortebestandene bliver for store, så skal der laves en anden løsning. Det kunne være at drive dyrene ud til naboerne, invitere nye jægere på riffeljagt eller lignende (man burde lave betalingsjagter også).

3.3.4 Naturstyrelsens kommentar

Som beskrevet i projektbeskrivelsen bliver der ikke længere mulighed for jagt i naturnationalparken, men evt. lidende vilde pattedyr kan aflives, og der kan som led i forvaltning af den samlede bestand af de forskellige hjortearter i området gennemføres regulering.

Bestands- og adfærdsregulering af hjortearter vil følge de generelle regler for jagtforvaltning på Naturstyrelsens arealer. Det indebærer ifølge gældende regler, at Naturstyrelsen har mulighed for at indgå konkrete aftaler med jægere om at deltage i udførelsen af regulering i naturnationalparkerne, der sker som et led i forvaltningen af områderne. Naturstyrelsen forventer at lokale jægere kan bistå, hvis der skal ske bestandsregulering i større omfang i naturnationalparken.

Naturstyrelsen har noteret sig konstruktive input i forhold til samforvaltning af hjortearter og friluftsliv, til håndtering af regulering som tages med i det videre arbejde med detailplanlægningen af forvaltningen af naturnationalparken.

Det vil i projektforslaget blive uddybet, at der ikke vil blive gennemført jagt og regulering i faunalommerne.

Principper for jagt i naturnationalparken fastholdes i øvrigt som beskrevet i projektforslaget.

3.4 Friluftsliv og færdsel blandt store planteædende pattedyr

3.4.1 Generelt

I enkelte høringssvar udtrykkes bekymring for færdsel (inkl. cykling) blandt store planteædende pattedyr med særligt børn og hunde, herunder sikkerhed og ansvar (bl.a. for lærere, spejderførere, pædagoger).

3.4.2 Naturstyrelsens kommentar

Store planteædende pattedyr i indhegninger har typisk en rolig adfærd og har normalt ingen interesse i at nærme sig mennesker. Der er samtidig tale om store arealer med helårsgræsning, hvor dyrene som udgangspunkt ikke tilskudsføres, og derfor ikke vil samles om fodringspladser.

Der vil blive gennemført en fokuseret formidlingsindsats, der sikrer hensigtsmæssig adfærd blandt brugere samt andre nødvendige aspekter. Hvis man er utryk ved at færdes i naturnationalparken på egen hånd, vil der være mulighed for at deltage i guidede ture. Naturstyrelsen har samlet en række gode råd om færdsel i indhegninger med dyr, som man kan finde på skilte og på Naturstyrelsens hjemmeside. Spørgsmålet om ansvar er behandlet i afsnit 3.2.2 Adgangsmuligheder.

Dyrene i naturnationalparken bliver udvalgt bl.a. på baggrund af deres ikke-opsøgende adfærd. Der er således fokus på, at dyrene har en naturlig skyhed over for mennesker.

3.4.3 Lokalt

I et hørings svar udtrykkes bekymring for placeringen af formidlingscenter på Filsøvej 6, som vil placere eksempelvis skoleklasser midt i Sdr. Vosborg Hede med ringe mulighed for at sikre sig mod kontakt til dyrene, hvis de kommer tæt på.

Der er udtrykt bekymring for, at der er flere steder med dårlig sigtbarhed i skoven, hvilket giver en risiko for farlige og uventede situationer med dyr.

I et hørings svar fra ryttere udtrykkes bekymring for at ride blandt heste.

3.4.4 Naturstyrelsens kommentar

Der planlægges etablering af fem hovedindgange, hvor en hovedindgang vil være på Filsøvej 6. De fem hovedindgange vil enten ligge uden for hegningen eller blive frahegnet. Detailplanlægningen og udbygning af faciliteter ved de fem hovedindgange vil ske med udgangspunkt i en løbende dialog, som Naturstyrelsen allerede har med kommunerne og områdets interessenter.

Der udsættes relativt få dyr på et meget stort areal, så man kan ikke altid forvente at se eller møde dyrene. Mange af de planlagte stier anlægges på lysåben natur, hvor der er god sigtbarhed, og kan benyttes af besøgende, som ikke ønsker et overrasket møde med dyr. Naturstyrelsen vil mindske sandsynligheden for overraskelsesmomenter i mødet mellem de store planteædende pattedyr og mennesker, herunder forbedre oversigtsforholdene. Se også Naturstyrelsens kommentarer i afsnittet ovenfor (afsnit 3.4.2).

For at tage hensyn til ryttere, som er bekymret for at ride blandt heste og stude, er der planlagt etablering af nye afmærkede rideruter i den del af naturnationalparken, som ikke bliver hegnet. Der vil også blive skabt mulighed for at ride uden for hegn i naturnationalparken til de statslige arealer, som ligger syd for parken (Fejsø og Torsted plantager). Desuden vil netværket af rideruter blive udbygget på de statslige arealer, som grænser direkte op til naturnationalparken (dvs. på Carlsberg Hede i nord og i Fejsø og Torsted plantager i syd).

Samlet set omfatter Stråsø-området i alt ca. 5.200 ha forvaltet af Naturstyrelsen, heraf er det planen at hegne ca. 2.600 ha. Der vil derfor fortsat være gode muligheder for færdsel og friluftsliv i området uden for hegn.

3.5 Turisme

3.5.1 Generelt

I nogle høringsvar udtrykkes der bekymring for, at øget turisme i området vil forstyrre naturen og de lokale. I et enkelt høringsvar udtrykkes bekymring for, at turisme vil blive flyttet til private skove. Og i et enkelt høringsvar står der, at turisme i sig selv er målet ift. etablering af naturnationalparkerne og udsætning af dyr, at naturnationalparkerne søges finansieret via turisme, samt at bl.a. konsekvenserne af øget turisme bør undersøges.

3.5.2 Naturstyrelsens kommentarer

Som det fremgår af lovændringerne ifm. naturnationalparker er hovedhensynet natur og biodiversitet. Der står også, at naturnationalparkerne samtidig skal give mere spændende naturoplevelser og dermed mulighed for mere friluftsliv og øget turisme i de pågældende områder, men det er ikke formålet med naturnationalparkerne. De lovgivningsmæssige rammer for friluftsliv, herunder turisme, er de samme i naturnationalparkerne, som på Naturstyrelsens øvrige arealer. Naturstyrelsen er opmærksomme på at sikre rolige områder for dyrene samt sårbare arter og naturtyper ifm. planlægningen af placering af friluftsfaciliteter og faunalommer. Den lokale projektgruppe inddrages også i den sammenhæng, så der tages hensyn til lokales nuværende brug af området. Naturnationalparkerne er finansieret af en særskilt finanslovsbevilling og ikke via turisme. Der er ikke grundlag for på forhånd at estimere, om flere eller færre brugere vil besøge området efter der er etableret en naturnationalpark, og dermed heller ikke om flere eller færre vil besøge de omkringliggende private skove. Men udviklingen vil blive fulgt via monitoring.

3.5.2 Lokalt

I et høringsvar opfordres til at øge det lokale ejerskab til naturnationalparken ved at inddrage lokale i at øge turismen. I et enkelt høringsvar påpeges det, at O-løbsstævner også er bidrag til turisme i området.

3.5.3 Naturstyrelsens kommentar

Som det fremgår af projektbeskrivelsen vil den endelige udformning af hovedindgangene med tilhørende faciliteter ske i tæt dialog med og under inddragelse af kommunerne og relevante interessenter.

Mulighederne for o-løbsstævner i naturnationalparken er beskrevet under "adgangsmuligheder".

4. Høringsproces og offentlig inddragelse

4.1 Generelt

I flere høringsvar udtrykkes der ønske om, at de lokale projektgrupper skal fortsætte efter etableringen af naturnationalparkerne.

4.2 Naturstyrelsens kommentarer

Den lokale projektgruppe blev udvidet i forsommeren 2022 med flere interessenter. Dette skete på baggrund af ønske om en bredere inddragelse af interessenter.

I forhold til de lokale projektgrupper, så henvises der til svaret nedenfor (4.4).

4.3 Lokalt

I en række høringsvar udtrykkes tilfredshed med en inkluderende og dialogbaseret proces.

I høringsvaret fra Holstebro Kommune udtrykkes tilfredshed med, at der er taget højde for bemærkninger og kommentarer omhandlende indretning og realisering af naturnationalparken. Herunder ift. hegn, dyrevelfærd, løsninger for biavlere, brugen af naturlige planteædende pattedyr og friluftsliv for både borgere og turister.

I et par enkelte høringsvar fra naboer rejses kritik af manglende inddragelse af alle naboer, og at flere borgere, der bor tæt på Stråsø, havde et ønske om at blive involveret.

Flere foreninger, der har deltaget i den lokale projektgruppe, anerkender en god og konstruktiv dialog med såvel Naturstyrelsen som de øvrige organisationer i den nedsatte lokale projektgruppe. Et høringsvar finder, at Naturstyrelsen har været gode til både selv at tage de lokale forhold med i betragtning, og at lytte til de konstruktive input fra de lokale interessenter.

Flere ønsker at bibeholde den lokale projektgruppe. I et høringsvar pointeres det, at det er vigtigt med inddragelse af lokalområdet. En organisation ønsker en beskrivelse af, hvordan man fremover vil sikre den lokale indflydelse, herunder jægernes. Derudover ønskes samarbejde med blandt andet de regionale hjortevildtgrupper for at sikre sammenhæng til en samlet hjortevildtforvaltning.

4.4 Naturstyrelsens kommentarer

Naturstyrelsen er glade for de mange positive tilkendegivelser af, at processen har været tilfredsstillende.

Med hensyn til inddragelse af naboer har Naturstyrelsen afholdt en nabovandring med mange fremmødte, og hvor de fremmødte valgte en naborepræsentant til den lokale projektgrupper. Udover at naboer særskilt har haft en naborepræsentant i den lokale projektgruppe har sognene Idom, Vind, Torsted og Ulfborg, der grænser op til naturnationalparken, haft sæde i den lokale projektgruppe. Disse sognerepræsentanter har også repræsenteret borgere, der bor tæt på naturnationalparken.

Naturstyrelsen har holdt to offentlige vandring i området, hvor Naturstyrelsen har orienteret om naturnationalparken, herunder høringsforslaget, og hvor Naturstyrelsen har noteret sig input og bekymringer fra de deltagende heriblandt naboer. Endelig har Naturstyrelsen afholdt bilaterale møde med de naboer, som har henvendt sig med problemstillinger eller bekymringer. Derudover har Naturstyrelsen holdt et par bilaterale møder med naborepræsentanten.

Naturstyrelsen er glade for de positive tilbagemeldinger vedr. den lokale projektgruppe. Naturstyrelsen vil også gerne kvittere for det gode samarbejde, den konstruktive tilgang og de mange input.

Naturstyrelsen vil som angivet ovenfor i den videre detailplanlægning af hovedindgange mm. involvere kommuner og interessenter. For at sikre lokalt ejerskab og god lokal dialog om den enkelte naturnationalpark, vil Naturstyrelsen arbejde videre med en videreførsel af de lokale projektgrupper efter åbningen. Naturstyrelsen har ikke lagt sig fast på, om formen, der anvendes i dag, skal være den samme, når naturnationalparken er i drift. Naturstyrelsen vil tage initiativ til en drøftelse om form m.v. med medlemmer af de enkelte lokale projektgrupper. Det er vigtigt at skabe et fora for lokale brugere, hvor de kan følge udviklingen i naturnationalparken og fortsat få mulighed for give input til naturnationalparken og gøre Naturstyrelsen opmærksom på, hvad der rører sig i deres bagland. Desuden vil Naturstyrelsen løbende få mulighed for at orientere om, hvordan udviklingen er i naturnationalparken, samt informere om evt. planlagte tiltag.

5. Andre bemærkninger

5.1 Trafik og sikkerhed

6.1.1 Generelt

Der er ikke indkommet høringssvar af generel karakter vedr. trafik og sikkerhed. Høringssvar af lokal karakter vil blive behandlet i afsnittet herunder.

5.1.2 Lokalt

I et hørings svar spørges der ind til, hvilke veje der kan anvendes til biltrafik og der peges på at jo færre veje des bedre. I et andet hørings svar ønskes kørsel på flere af de statslige veje.

Flere, primært naboer, er bekymrede for øget trafik, herunder bekymring for øget trafik tæt på beboelse og særligt ved Nørhedevej, Filsøvej og Fuglsangvej. Der er ønske om, at der tænkes i materialer, overfladebehandling og etablering af sænkede hastighedsgrænser, der kan sænke støvgener for disse beboere.

Der er ønsker om at etablere tilstrækkelige, tydelige samt gode parkeringsmuligheder. Der udtrykkes bekymring for vedligehold af veje.

I hørings svar fra naboer fremsættes ønske om naborepræsentant tilstede ved alle trafikmøder i hele etableringsfasen.

5.1.3 Naturstyrelsens kommentarer

Der må som i dag køres på de offentlige veje inden for naturnationalparken. Der planlægges ikke at tillade bilkørsel på de statslige skovveje inden for naturnationalparken.

Det tages til efterretning, at naboer er bekymrede for gener grundet øget trafik. Trafikforhold vil blive nærmere belyst i arbejdet med den trafiksikkerhedsrevisionen, der skal udarbejdes forud for etableringen af Naturnationalpark Stråsø, og som i nærmere detaljer vil belyse de trafikale forhold og hvor sikkerhedsforanstaltninger indgår. Planerne for sikkerhedsforanstaltningerne, herunder en plan for færreste, hastighedsbegrænsninger etc., skal godkendes af kommune, Politiet og Vejdirektoratet.

Naturstyrelsen vil desuden indgå i dialog med vejmyndigheden om muligheden for at mindske gener og medtage forslaget om at tænke i materialer, overfladebehandling og etablering af sænkede hastighedsgrænser, der kan sænke støvgener for beboere ved Nørhedevej, Filsøvej og Fuglsangvej.

Det tages endvidere til efterretning at etablere tilstrækkelige, tydelige samt gode parkeringsmuligheder. Naturstyrelsen vil medtage i den videre detailplanlægning, at der ud over de fem hovedindgange kommer mere fokus på andre p-pladser.

Såvel de offentlige veje som de statslige skovveje vil blive vedligeholdt efter gældende praksis.

Trafikrevisionen vil blive udarbejdet efter gældende praksis. Det vurderes ikke muligt, at naborepræsentanter er tilstede ved alle trafikmøder i hele etableringsfasen. Naboer vil blive hørt efter gældende regler ifm. de respektive myndigheders behandling af trafiksikkerhedsrevisionen.

5.2 Økonomi

5.2.1 Generelt

I enkelte høringsvar spørges ind til, hvordan den fremtidige drift af naturnationalparkerne bliver finansieret.

5.2.2 Naturstyrelsens kommentar

I forhold til finansieringen af den fremtidige drift af naturnationalparkerne, er der i forbindelse med Natur- og Biodiversitetspakken afsat en varig bevilling til naturnationalparkerne i finansloven – både til dækning af indtægtstab og til varige udgifter.

5.2.3 Lokalt

I en række høringsvar, primært fra naboer, peges på ønsket om erstatning for skader på marker fra faunaen. Erstatning ønskes også for markskader forvoldt af undslupne dyr, insektskader og sygdomsskader på skov samt brandskader. Samt erstatning for ulykker på mennesker forårsaget af de udsatte heste og kreaturer.

I et høringsvar påpeges, at der mangler et budget i projektbeskrivelsen.

5.2.4 Naturstyrelsens kommentar

Ansvars- og erstatningsforhold i relation til kron dyr og andre store planteædende pattedyr følger de gængse regler i Danmark.

Økonomien for Naturnationalpark Stråsø skal sammen med de øvrige naturnationalparker holdes inden for den samlede bevilling til anlæg og varig drift jf. Finansloven.

5.3 Klima

5.3.1 Generelt

I et høringsvar fokuseres på behovet for fortsat at have træproduktion i Danmark af hensyn til klimaet.

Verdens Skove mener, at urørt skov og naturnationalparker forbedrer CO₂ regnskabet – ophober mere CO₂.

5.3.2 Naturstyrelsens kommentar

Naturnationalparkerne har natur og biodiversitet som hovedformål. Som led i at genskabe betingelserne for de naturlige processer og understøtte, at naturen så vidt mulig kan udfolde disse processer og udvikle sig på egne præmisser, bør træer og buske som udgangspunkt gennemføre deres naturlige livscyklus og forgå naturligt, hvorved de kan udgøre levesteder for dyr, planter og svampe. Derfor skal naturnationalparkerne friholdes for skov- og landbrugsproduktion.

Friholdelse for skovbrugsproduktion indebærer, at skovene i naturnationalparkerne udlægges som urørt skov uden kommerciel hugst.

Vurdering af klimaeffekter af urørt skov er komplekst. Generelt vil det i forhold til klimaeffekter ved hhv. udlæg af urørt skov og fortsat skovdrift gælde:

I skove udlagt til urørt skov kan der typisk på langt sigt lagres mere CO₂ end i skove, hvor der løbende udtages træ til hugst og salg. I opbygningsfasen, hvor CO₂-lageret i urørt skov øges, vil dette gavne LULUCF-regnskabet

På kortere sigt kan forholdet dog være modsat, fx hvis ikke-hjemmehørende træarter af hensyn til biodiversiteten hugges hurtigere efter omlægning til urørt skov end de ellers ville blive. I så fald vil kulstofbindingen falde på kort sigt og først kunne stige, hvis ny skov vokser frem.

Potentialet for CO₂-lagring i urørt skov beror også på omfanget af lysningshugster og græsning. Alt andet lige vil potentialet falde des større dele, der lysnes og holdes mere permanent lysåbne.

Det løbende optag af CO₂ vil gradvist falde over tid i urørt skov og på langt sigt gå imod nul, fordi træer på et tidspunkt vil dø og blive nedbrudt i samme tempo som ny skov vokser op.

Fortsat skovdrift med hugst giver – modsat urørt skov - mulighed for løbende lagring af CO₂ i fx savet træ og plader. Sådant lagring i høstet træ kan gavne LULUCF-regnskabet, men udgør normalt kun en mindre del. Der må også påregnes udledning over tid pga. råd og forbrænding af bygningsaffald mv.

Fortsat skovdrift med løbende hugst af træ vil kunne opretholde et løbende optag af CO₂ - og på langt sigt også et større løbende CO₂-optag end urørt skov.

For nærmere uddybning henvises til miljørapporten: *Forslag til udpegnings af urørt skov, fortrinsvis i Østdanmark, efter Natur- og biodiversitetspakken*³ og til IGN Rapport: *Opdatering af skovfremskrivning: Forventet drivhusgasregnskab for de danske skove 2020-2050*⁴.

---

³ https://naturstyrelsen.dk/media/321651/bilag-4-miljoerapport_2.pdf

⁴ Johannsen, VK., Nord-Larsen, T. & Bentsen, N.S. (2022). *Opdatering af skovfremskrivning: Forventet drivhusgasregnskab for de danske skove 2022-2050*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport. https://static-curis.ku.dk/portal/files/298732868/KF22skov_drivhusgasregnskab_rapport.pdf

Der er ved aktstykke afsat 0,5 mio. kr. til beregninger af CO₂-effekter for urørt skov, med henblik på at afdække skoves samlede forventede optag og udledning af drivhusgasser samt optag og udledning fra høstede træprodukter med udgangspunkt i Naturstyrelsens naturnære skovdrift og med Naturstyrelsens hugst-tal.

5.3.3 Lokalt

Der er ikke indkommet hørings svar af lokal karakter vedr. klima. Hørings svar af generel karakter vil blive behandlet i afsnittet ovenfor.

5.4 Andet

5.4.1 Generelt

I enkelte hørings svar udtrykkes bekymring for skadedyr og sygdomme som spreder sig til naboer. Hertil er der et ønske om at inficerede træer fjernes fra arealerne.

5.4.2 Naturstyrelsens kommentar

Når et område udpeges til naturnationalpark udlægges skoven urørt. I tilfælde af barkbilleangreb, hvor en privat naboskovs skovsundhed bliver markant truet, kan de træer, der indeholder skadegørende biller fjernes. Der henvises til de retningslinjer, der er vedtaget i forbindelse med udlæg af urørt skov på de statslige arealer.

I forhold til spredning af sygdomme, så vil Naturstyrelsen inden åbningen af den første naturnationalpark udvikle et sundhedsvurderingssystem, som har til formål at sikre de store planteæderes velfærd. Dyr lægetilsyn bliver en del af sundhedsvurderingssystemet, hvilket forventes at bidrage til at konstatere evt. tegn på anmeldepligtige sygdomme.

Anmeldepligtige dyresygdomme, som f.eks. mund- og klovsyge hos klovbærende dyr, håndteres af Fødevarestyrelsen. Hvis der opstår mistanke om en anmeldepligtig sygdom, tilkalder Naturstyrelsen straks en praktiserende dyrlæge, som sørger for, at Fødevarestyrelsen evt. underrettes. Naturstyrelsen vil ved hjælp af hyppige tilsyn med dyrene holde øje med, om dyrene udviser sygdomstegn eller symptomer. Hvis et dyr er fundet dødt, og hvis dødsårsagen ikke er åbenlys, vil styrelsen i nogle tilfælde lade dyret obducere for at finde frem til en dødsårsag.

5.4.3 Lokalt

Flere høringsvar berører brand. Der spørges til, om der er en beredskabsplan for brand i området. Der fremsættes ønske om en beskrivelse af, hvordan man vil håndtere brandfare og brand i naturnationalparkens områder. Tiltag med henblik på sikring mod brand hos naboer efterlyses. Der forslås at etablere brandbælte langs hegnet.

Naboer fremsætter ønske om en mere tydelig beskrivelse omkring akut tilsyn herunder vagt, vagttelefon og hvem man kontakter ved brand, undslupne dyr mv. Der ønskes brev til alle naboer med information omkring kontakt mv. Og gerne at Naturstyrelsen fortsat holder kontakt til naboerne for at høre om, hvordan de opfatter projektet.

I et par høringsvar udtrykkes der bekymring for bævere og øget vandstand i Lilleåen og oversvømmelse af enge. Kommende bæverdæmninger bør derfor fjernes.

I et enkelt høringsvar ønskes målrettet naturpleje ved brug af hyrdede får – også for at sikre kulturhistorien. Vigtigheden af områdets kulturspor, deres sikring og bevarelse, påpeges desuden i par høringsvar. Slots- og Kulturstyrelsen bemærker i deres høringsvar, at hensynet til kulturarven er indarbejdet i projektforslaget. Og at det fremgår tydeligt, at der er sket en kortlægning af de beskyttede fortidsminder, arkæologiske spor og anlæg samt jord- og stendiger i forbindelse med projekterne. Plejepligten, og de særlige hensyn der hermed følger på Naturstyrelsens arealer, synes Slots- og Kulturstyrelsen, er fint beskrevet.

5.4.4 Naturstyrelsens kommentar

Det tages til efterretning, at flere er bekymrede for håndtering af brand i området, hvilket vil blive uddybet i projektbeskrivelsen. Naturstyrelsen vil tage kontakt til brandmyndigheden/beredskabet med henblik på en dialog omkring håndtering af brand i naturnationalparken.

Af Naturstyrelsens overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov på statens arealer fremgår det, at forebyggelse og bekæmpelse af skovbrand kan ske uden restriktioner. Der kan således fortsat etableres og vedligeholdes brandbælter, branddamme mv. Naturstyrelsen er i øvrigt ikke bekendt med viden om, at risiko for brandfare skulle være større i umiddelbar nærhed af naturnationalparker.

Input vedr. akut tilsyn herunder kontaktmulighed, vagttelefon og vagt medtages i de videre overvejelser omkring detailplanlægningen af forvaltning og drift af naturnationalparken.

Bæver forvaltes iht. forvaltningsplan for bæver. Bæver er en bilag II- og en bilag IV-art iht. EU's habitatdirektiv. De strengt beskyttede bilag IV-arters forvaltning og beskyttelse er uafhængig af om en art lever inden for eller uden for en naturnationalpark.

I naturnationalparkerne skal der gives mulighed for, at vandløb i naturnationalparkerne skal kunne udvikle et naturligt forløb og være urørte. Vandløbskvaliteten i en naturnationalpark skal afspejle uberørte forhold med en naturlig afstrømning, hvor bæver må betragtes at indgå som en naturlig del af vandløbets økosystem. Vandløbsmyndigheden kan dog ved udøvelse af beføjelser efter vandløbsloven fravige dette udgangspunkt, f.eks. af hensyn til lodsejere uden for naturnationalparkerne. Det er kommunen som er vandløbsmyndighed.

Det fremgår af projektbeskrivelsen, at kulturarv inden for naturnationalparken vil blive sikret og beskyttet, og at Naturstyrelsen har planlagt en løbende monitorering af kulturarven.

Målet med Naturnationalpark Stråso er inden for store sammenhængende områder at lade de naturlige dynamikker udfolde sig mest muligt, og fremme og understøtte biodiversiteten. Hyrdede får af hensyn til kulturhistorie ligger uden for formålet med naturnationalparkerne og vil ikke indgå i projektbeskrivelsen. Fåregræsning kan komme på tale som én af flere konkrete og målsatte plejemuligheder, såfremt det måtte blive nødvendigt af hensyn til biodiversiteten.

Høringens indflydelse på projektforslaget

Opsummering af ændringer i projektforslaget:

- Naturstyrelsen vil gennemgå hegnslinjen og finjustere hegnsplaceringen så afstand fra skel og hegn, som minimum typisk bliver 5 – 10 meter.
- Naturstyrelsen vil tydeligt informere om naturnationalparkens afgrænsning ved hovedindgangene af hensyn til naboer.
- Trafikforhold vil blive nærmere belyst i arbejdet med trafiksikkerhedsrevisionen. Det indskrives i projektforslaget, at Naturstyrelsen desuden vil indgå dialog med vejmyndigheden om muligheden for at mindske gener.
- Naturstyrelsen vil tilrette kortet med rydninger og udtage bjergfyr mm. ved Paradisvej på baggrund af oplysningen om forekomst af sjældne svampearter i bevoksningerne, hvilket også vil indgå i detailplanlægningen vedr. rydning, således at sjældne svampe bevares.
- Der vil blive indskrevet, at op til 10% af nålebevoksningerne (hovedsagelig rødgran), der resterer efter rydningen, vil blive konverteret til løvskov.
- Bekymring for Lilleåens fiskesamfund tages til efterretning. I forvaltningsplanen vil det blive angivet, at det løbende skal vurderes, om eventuelt eksisterende lystfiskeri i området søer og vandløb vurderes at være foreneligt med forvaltningen af naturnationalparken, der vil have natur og biodiversitet som hovedhensyn.
- Forhold vedr. vandløbsvedligeholdelse i naturnationalparken vil blive uddybet i projektforslaget.
- Naturstyrelsen vil opdatere projektforslagets beskrivelse af forekomsten af rødlistede arter.
- Projektforslaget vil blive uddybet vedr. udsætning af reproducerende heste og tiltag, der skal iværksættes for at sikre dyrevelfærden, herunder mulighed for indfangning og mulig håndtering.

- Den konkrete detailudformning af hovedindgangene og ruteforløb vil foregå i tæt dialog med kommunerne og relevante interessenter. De indkomne forslag til udformning vil blive medtaget i dette arbejde sammen med handicapindretninger.
- Naturstyrelsen vil genoverveje den foreslåede balance mellem hensyn til mountainbikere og andre interesser og brugere i forhold til udlægning af mountainbikeruter og anlægge en mere forsigtig og etapevis tilgang til at etablere mountainbikestier.
- Vedrørende stier vil der blive indskrevet i projektforslaget, at Naturstyrelsen vil mindske sandsynligheden for overraskelsesmomenter i mødet mellem de store planteædende pattedyr og mennesker, herunder forbedre oversigtsforholdene.
- Naturstyrelsen vil skrive tydeligere at den nuværende praksis for åbning for bilkørsel, herunder "Tyttebær-weekenden" som udgangspunkt kan fortsætte i området, hvilket indskrives i projektforslaget.
- Naturstyrelsen vil i den videre detailplanlægning medtage, at der, ud over de fem hovedindgange, kommer mere fokus på andre p-pladser.
- Naturstyrelsen vil tage kontakt til brandmyndigheden/beredskabet med henblik på en dialog omkring håndtering af brand i naturnationalparken, hvilket vil blive indskrevet i projektforslaget.
- Vedrørende lokal inddragelse vil Naturstyrelsen i den videre detailplanlægning af hovedindgange mm. involvere kommuner og interessenter. Dette vil blive uddybet i projektforslaget.
- Ønsket om forlængelse af de lokale projektgrupper efter etablering imødekommes, og Naturstyrelsen vil tage initiativ til en drøftelse af form m.v. med medlemmerne af de enkelte projektgrupper.
- Herudover er der i høringsnotatet afklaret en række konkrete spørgsmål og mindre tekstmæssige præciseringer.

Høringsnotat

Projektforslag til Naturnationalpark Stråsø

September 2022

Naturstyrelsen
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.naturstyrelsen.dk